

JINXED

Amy McCulloch

(door Magda Vanopdenbosch)

OVER DE AUTEUR

Amy McCulloch groeit op in Canada en woont nu in Londen. Studeerde in Toronto Engelse taal, specialisatie Oud Engels en middeleeuwse literatuur. Is auteur van meerdere Young Adult-boeken met internationaal succes. Ze omschrijft zichzelf als: “An adrenaline junk with a love of adventure travel, I am never in the same place for long.” Ze houdt verder van koffie, ramen en “really great books”. Het vervolg van “Jinxed” is “Bevrijd” en verscheen in 2020 bij Harper Collins.

Als sfeermaker kan je muziek uit sciencefiction-films laten horen: “2001: A Space Odyssey” of “Independence Day”.

1. HET VERHAAL

Korte inhoud

Lacey Chus' droom om compagneur te worden in het bedrijf van haar idool Monica Chan krijgt vorm als ze toegelaten wordt tot de eliteschool van Monica, de Profectus Academy. Monica is de ontwerper van de baku, een robothuisdier dat bestaat in verschillende vormen en verschillende levels kan bereiken. Haar toegangsticket kreeg Lacey door Jinx, een katbaku van uitzonderlijk level die ze toevallig vond in een ravijn als een stukje schroot en kon herstellen. Is haar ticket tot de Profectus Academy terecht? Wanneer Jinx een eigen wil blijkt te hebben, roept Lacey's aanwezigheid veel vragen en weerstand op.

Tips voor gesprek:

- Om het boek te omschrijven kan je 3 adjectieven opnoemen die kunnen gerangschikt worden volgens belangrijkheid: origineel, cool, interessant. Vraag aan de jongeren waarom ze voor een bepaalde volgorde hebben gekozen. Vinden ze dat er betere woorden zijn om te omschrijven?
- Beleefden de jongeren leesplezier aan het boek? Welk deel was het best? Waarom?

Personages

Lacey Chus is hoofdpersonage, ik-verteller en ik-belever. Het verhaal wordt verteld vanuit haar perspectief en in de tegenwoordige tijd. Lacey is computerfreak, heeft een eigen knutselkelder waar ze liefst helemaal alleen werkt. Ze woont samen met haar moeder in een aftands flatgebouw. Haar vader, compagneur in het bedrijf van Monica Chan, verdween plots toen Lacey 5 jaar was. Wat is er gebeurd? In het verhaal evolueert Lacey van eenzame 'prutser' tot studente in het middelpunt van de belangstelling, bewonderd én verwenst.

Zora Layeni: vriendin van Lacey. Programmeren is haar dada en zo vullen Zora en Lacey elkaar aan “als de stukjes van een heel bijzondere legpuzzel” (p.28). Zora woont in hetzelfde flatgebouw als Lacey maar is leerling van het mindere St-Agnes.

Klasgenoten van Profectus: Tobias, Kai, River en Ashley vormen samen met Lacey een team. Carter, klasgenoot van vroeger en nu. Hij is de zoon van Eric Smith, de tweede man in het bedrijf Moncha Corp. Carter voelt zich de meerdere van Lacey en vindt dat er voor haar geen plaats is op de Profectus Academy. Lacey maakt indruk op Tobias door haar kennis en zelfvertrouwen bij het repareren van gewonde bakus.

Paul: de collega kelderprutser van Lacey. (p.50).

Monica Chan: idool van Lacey, ontwerper van de baku en stichter van het bedrijf Moncha Corp. Eén van de slogans van het bedrijf: “samen op weg naar je gelukkigste leven” (p.95). Binnen het bedrijf is er een machtsstrijd

tussen Monica en Eric. Monica is nergens aanwezig in het verhaal: waar is ze, wat gebeurde er? Pas in de slotfase wordt hier een gedeeltelijk antwoord op gegeven.

Meneer Bird: leraar compagneren en dubbelspion voor het concurrerend bedrijf Brightsprk.

baku: robothuisdier dat naast Lacey als hoofdpersonage kan gezien worden. Is de smartphone van de toekomst en moet mensen gezelschap, gemak en hulp bieden. Werkt op verschillende levels. Tobias heeft een kolossale high level arendbaku, Carter een everzwijn, Ashley een klein hondje en Lacey koopt een kever (level 1) en vindt nadien Jinx. Jinx is een robotkat van uitzonderlijk hoog niveau, nog in experimenteel stadium en onderwerp van de interne machtsstrijd. Jinx is anders: hij communiceert telepathisch (p.243), geeft commentaar op Lacey's gedachten, en neemt initiatief: verzint e-mails, verdwijnt plots, verstoort de Baku Battles, maar is wel gefascineerd door het leven van échte katten (p.183). In de slotfase keert ze ook terug naar het parkje met de katten.

Tips voor gesprek:

- Hoe zouden de jongeren Lacey beschrijven? Je kan een portret van haar maken. Is haar personage realistisch, overtuigend? Maakt ze een evolutie door, m.a.w. verandert ze? Of is dit ondergeschikt in dit plot-driven verhaal?
- Wie herkent zich in één van de personages?
- Heeft het boek een verrassende wending? Waar?

Structuur/opbouw

Het boek bestaat uit een proloog gevolgd door 5 delen: Jinx/Tobias/De Joker/Het hoofdkantoor van Moncha waarin een verwijzing naar de proloog zit op pagina 312.

Tips voor gesprek:

- De proloog roept vragen op die pas laat in het boek beantwoord worden. Goed gedaan? Was je nieuwsgierigheid gewekt? Start de spanningsboog van bij het begin of pas halverwege? Je kan proberen de spanningsboog te tekenen en climaxen aanduiden (de Baku Battles, kan Lacey de gewonde baku van Ashley tijdig repareren, de ontvoering van Jinx).
- Je kan de jongeren vragen elk een favoriet deel samen te vatten.

Setting/tijd

“Jinxed” speelt in Monchaville, een wijk ten oosten van het centrum van Toronto in Canada in het vroegere non-fictieve Distillery District. Daar liggen het hoofdkwartier van Moncha Corp, het pakhuis van BakuBeats en de eliteschool. De wijk, volledig ontworpen door Monica Chan, heeft geen duidelijke grens, geen muur of hek, maar toch voel je het als je de wijk verlaat en een ander deel van de stad ingaat. In Monchaville is het immers brandschoon en veilig door de Monchawacht, de copyrightalarmen en de controlerende vogelbaku's.

De tijd is toekomstgericht, doch in het verhaal zitten ook een aantal reële elementen: de setting, robothuisdieren, smartphoneverslaving. Het verhaal wordt chronologisch verteld, de proloog is een flashback, verder zijn er een aantal flash-backs ingelast als duiding: de geschiedenis van de baku's op pagina 95 en de opgang van Monica op pagina 257.

Tips voor gesprek:

- Is “Jinxed” sciencefiction of niet? In welke toekomst speelt het verhaal?

Stijl

Amy McCulloch schrijft vlot in een heldere taal en in vrij korte zinnen. Er zijn weinig uitweidende beschrijvingen noch metaforen. De stijl benadrukt het genre: plot-driven, spannend en zonder veel psychologische diepgang.

- Is de auteur geslaagd in haar opzet: is “Jinxed” een page-turner?

Cover/Vorm

Het boek oogt modern: de cover heeft frisse kleuren die binnenin herhaald worden. De bladspiegel is smal. De cover toont een printplaat waarover een kat in reliëfdruk loopt. Spot Jinx hier met de techniek? Ook de verschillende lettertypes zijn modern en de promotiebladwijzer is een hebbedingetje.

Tips voor gesprek:

- Maakt dergelijke cover nieuwsgierig? Welke elementen kunnen nog toegevoegd worden?

Titel

Jinx is de naam van de high-level baku en betekent: onheilsbrenger, betovering en vloek. Jinxed, de titel, staat voor: betoverd, behekt en ongeluk brengend. Slick, de naam van Lacey's keverbaku betekent glad, gehaaid, slim en listig.

Door “behekst” als titel te kiezen voor haar boek schreef Amy McCulloch een SF-roman met dystopisch karakter. Gaan de jongeren hier mee akkoord? Of vinden ze, net als Monica Chan, dat Jinx juist staat voor geluk en een beter leven? Welke titel zou deze utopische SF-roman dan kunnen hebben? Hoe past de naam Slick in het verhaal?

Einde

Het boek eindigt met een cliffhanger: een (spannende) gebeurtenis op het einde van een hoofdstuk of verhaallijn die je nieuwsgierig maakt naar de rest van het verhaal. Lacey laat Jinx vrij in het parkje vol echte katten, nadien volgt de slotfase met als slotzin: “vanuit de lijn schiet een elektrische schok door mijn lichaam, en ik zak in elkaar op de grond.” (p. 317).

Tips voor gesprek:

- Het open einde met cliff-hanger verwijst duidelijk naar een vervolgdeel. Is dit een geslaagd einde?
- Is de cliff-hanger nodig? Of is het verhaal afgerond? Hoe zou het verder kunnen gaan?
- Verrast het slot? Hoe zou je dit kunnen verklaren? Is er een link met de proloog?

2. VERWERKING

Meisjes en wetenschap

Alle technologische genieën in het boek zijn meisjes: Ashley, Lacey, Zora en Monica. De jongens scoren qua talent en karakter heel wat minder goed (beconcurreren elkaar, zijn jaloers). Wereldwijd zijn slechts 30 procent van de wetenschappelijke onderzoekers vrouw. Tot aan het einde van de 19de eeuw kon een vrouw alleen in ‘familiekring’ aan wetenschap doen: ze kon haar man, broer of vader assisteren. Het lager onderwijs, dat de meisjes voorbereidde op de rol van echtgenote en moeder via het aanleren van huishoudkunde, zang en handwerk, was het hoogst haalbare tot 1864. Nadien was het hoger onderwijs enkel toegankelijk voor meisjes uit de hogere sociale klasse. Pas na de eerste W.O. veranderde het klimaat. Toch blijven er nog steeds vooroordelen bestaan en geldt: hoe hoger in de hiërarchie van academici, hoe minder vrouwen. Meisjes kiezen ook nu nog minder vlug voor een wetenschappelijke richting. Onderzoek toont wel dat in een maatschappij waar een meisje volledig vrij is in de studiekeuze, meer meisjes kiezen voor wetenschap. Huidige bekende wetenschappers: Catherine Verfaillie, arts met specialisatie in stamcelonderzoek, Christine Van Broeckhoven, arts in neurogenetica, en Marleen Temmerman, gynaecologe.

Tips voor gesprek:

- Wat vinden de jongeren van de meisjes in het verhaal? Is “Jinxed” een belangrijk boek? Origineel? Kennen ze nog voorbeelden?
- Je kan in de kring polsen wie wat wil gaan studeren. Eigen keuze of niet? Hoe zien de jongeren hun eigen toekomst? Wat houdt hen eventueel tegen om een wetenschappelijke studie te kiezen?
- Ideeën om een discussie uit te lokken: voor of tegen volgende quotes: jongens en meisjes kunnen alles studeren wat ze willen/jongens zijn handiger, meisjes werken beter met hun hoofd/meisjes kiezen beter voor talen dan wetenschappen/jongens zijn beter in techniek dan meisjes.
- Sofie Lemaire lanceerde in 2019 de oproep #meer vrouw op straat. Ze ging op zoek naar belangrijke vrouwen in de recente geschiedenis en stelde voor deze vrouwen een plaats te geven in het straatbeeld. Is dit een goed project? Kan dit navolging hebben in de school? Hoe? Bijvoorbeeld door plaatsen te benoemen, posters, artikels in de schoolkrant, onderwerp van werkstukken...

Robots

“Jinxed” gaat over het conflict tussen mens en machine i.c. de robot. ‘Robot’ komt van het Tsjechische woord ‘robota’ = slaaf, gezwoeg. Het woord kwam internationaal in omloop door het boek R.U.R. van Karel Capek (1920) een roman rond gevoelloze kunstmatige mensen. Een robot is een machine die exacte, zich herhalende taken kan uitvoeren die voor de mens te gevaarlijk of te lastig zijn. De eerste robot met een industriële functie was de Unimate. Deze had een robotarm van 4 ton en werd in 1961 in de auto-industrie ingeschakeld. De huidige robot Flexpicker kan tot 150 voorwerpen per minuut hanteren, wat veel sneller is dan wat een mens kan. De eerste humanoïde robot, bedoeld om er uit te zien als een mens, werd gemaakt in 1970 in Japan. Ze kunnen dienen als museumgids, reddingswerkers om puin te ruimen of mensen uit wrakken te bevrijden of verkenners van de ruimte en andere planeten. Momenteel zijn er robots die kunnen helpen in de klas. Onderzoek leerde dat ze slechts 3 uur nodig hebben om te leren hoe ze leerkrachten kunnen ondersteunen. Er worden ook veel robots in de zorg ingeschakeld: om ouderen te activeren en te amuseren, een robotarm die helpt met eten en robohuisdieren voor ontspanning.

In de toekomst zou de nanotechnologie kunnen leiden tot de creatie van een 'nanobot': een minuscule machine zo klein dat hij in 1 menselijke cel past. Echter... De keerzijde van deze vooruitgang is de vrees dat computers en robots op een dag sneller en slimmer zijn dan hun makers en hen in gevaar brengen. Dit is ook het thema van het boek: Amy McCulloch verwijst naar de geschiedenis van de robottechnologie en het overtreden van de 3 wetten van Asimov (p.95). Asimov is een Amerikaans SF-schrijver die 3 gedragsregels voor fictieve robots bedacht. Deze zijn een belangrijk onderdeel in al zijn verhalen.

Tips voor gesprek:

- Monica Chans droom is: "er voor zorgen dat iedereen zo gelukkig mogelijk wordt" (p.97) dankzij de baku. Realiteit?
- Is de vrees voor een eigengereide robot zoals Jinx terecht? Is Jinx de toekomst?
- Wat te denken van volgende quotes? Wat is de rol van de mens in de toekomst?/Om het leed van dieren te besparen kan je beter een robohuisdier houden./Als we nieuwe en bevredigende taken vinden voor de chauffeurs, de ambtenaren en handarbeiders die overbodig worden worden door robots, kan die technologie ons bevrijden van geestdodende arbeid en ons gelukkig maken?

Creatieve verwerking

- Maak een profiel van een robot a.h.v. volgende items: tekening (inspiratie via het tekenprogramma 'Tinkercad'/naam/ik ben gemaakt van.../ik ben goed in.../ik kan niet zo goed...)
- Toneeltip: je kan de groep indelen in koppels. In elk koppel speelt iemand een personage, de tegenspeler heeft de rol van een baku, van afwisselend level. De groep kan het level proberen raden.
- Vele videogames draaien rond robots. Je kan samen een game ontwerpen: eerste stap: welk soort game? Een schietspel, avonturenspel, torenverdediging, vechtmachines (Baku Battles), humor. Tweede stap: een ontwerp bedenken met plot, plaats handeling en esthetisch ontwerp.
- Schrijfopdracht: je kan "Jinxed" herschrijven als utopische of dystopische SF-roman in een heel verre toekomst. De openingszin kan zijn: in het jaar... De jongeren kunnen verder fantaseren over robots, ontspanning, onderwijssysteem, steden...

VERDER LEZEN

- Meisjes en wetenschap. De meest 50 invloedrijke vrouwelijke pioniers wereldwijd. / Rachel Ignotofsky (Van Halewijck, 2018).
- De toekomstromans van Jules Verne
- Gewist / Marco Kunst (Querido, 2004).
- Ik, Robot / Isaac Asimov (Vantoen. Nu, 2008) en speelfilm (2004).
- R.U.R. / Karel Capek (Pegasus, 2010).

Juryleden kunnen online op de KJV-boeken reageren.

Ga naar www.kjv.be, klik op 'Welke boeken moet ik lezen' en dan op de groep en het boek in kwestie.